યુકેના 90 લાખ નાગરિકો કામ-ધામ વગર સરકારી યોજનાના ભરોસે!

ભલે સત્તા પર કન્ઝર્વેટિવ પાર્ટી હોય કે લેબર પાર્ટી, બંને પક્ષો જનતાની મતોની રાજનીતિના કારણે વેલફેર સ્ટેટના ખર્ચમાં ઘટાડો કરવાની હિંમત કરી શકતા નથી, જ્યારે કોઈ દેશ પોતાના જીડીપીનો મોટો હિસ્સો ઉત્પાદક કાર્યો માં રોકવાના બદલે બિનઉત્પાદક કલ્યાણ ભથ્થાં પાછળ વાપરી નાખે, ત્યારે તેનો આર્થિક વિકાસ રૂંધાઈ જવો નિશ્ચિત છે

વિકલ્પ

★ દીપક આશર

વર્ષ ૨૦૨૬ના વૈશ્વિક અર્થતંત્ર અને આંતરરાષ્ટ્રીય શ્રમ બજાર પર નજર કરીએ તો, વિશ્વની પ્રમુખ આર્થિક સત્તાઓ અત્યારે એક અણધાર્યા અને અત્યંત જટિલ સંકટમાંથી પસાર થઈ રહી છે. એક જમાનામાં સમગ્ર વિશ્વ પર આર્થિક સામ્રાજ્ય ચલાવનાર બ્રિટન આજે પોતાની સરહદોની અંદર એક વિચિત્ર કટોકટીનો સામનો કરી રહ્યું છે. આ કટોકટી છે - કામ કરવા યોગ્ય લાખો નાગરિકો સક્રિય શ્રમ બજારમાંથી બહાર થઈ ગયા છે અને સરકારી કલ્યાણ યોજનાઓ પર નિર્ભર બની ચૂક્યા છે. ભૂતકાળના લેબર મિનિસ્ટર એલન મિલબર્નનો આ નવો અહેવાલ માત્ર બ્રિટનની આંતરિક રાજનીતિનો વિષય નથી, પરંતુ તે વેલફેર સ્ટેટ (કલ્યાણકારી રાજ્ય)ના આર્થિક પતનની એક ગંભીર ભવિષ્યવાણી છે.

બ્રિટનના સત્તાવાર આંકડા અને એનાલિટિક્સના આધારે બ્રિટિશ શ્રમ બજારની જે પરિસ્થિતિ સામે આવી છે તે ખરેખર આંચકાજનક છે. યુકેમાં હાલમાં ૧૬ થી ૬૪ વર્ષની વયજૂથના આશરે ૯૦ લાખથી વધુ નાગરિકો એવા છે જેઓ ન તો નોકરી કરી રહ્યા છે, ન તો નોકરીની શોધમાં છે. આ આંકડો બ્રિટનની કુલ શ્રમશક્તિના ૨૦% કરતા પણ વધારે છે.

આ અસક્રિયતા પાછળનું સૌથી મોટું અને ચિંતાજનક કારણ 'લાંબાગાળાની બીમારી' દર્શાવવામાં આવ્યું છે. આશરે ૨૮ લાખથી વધુ લોકોએ સત્તાવાર રીતે જાહેર કર્યું છે કે તેઓ માનસિક તણાવ, પીઠનો દુઃખાવો કે કોવિડ પછીની અસરોને કારણે કામ કરવા સક્ષમ નથી. આ આર્થિક અસક્રિયતાના કારણે બ્રિટિશ સરકારને દર વર્ષે અબજો પાઉન્ડનો ટેક્સ ગુમાવવો પડી રહ્યો છે, જ્યારે બીજી તરફ આ લોકોને 'સિકનેસ બેનિફિટ્સ' (બીમારી ભથ્થું) અને અન્ય સરકારી સહાય ચૂકવવામાં તિજોરી ખાલી થઈ રહી છે.

ટોની બ્લેરની લેબર સરકારમાં ભૂતકાળમાં પ્રમુખ હોદ્દા પર રહી ચૂકેલા વરિષ્ઠ નેતા અને ચિંતક એલન મિલબર્નનો આ અહેવાલ બ્રિટનના વર્તમાન સામાજિક-આર્થિક માળખા પર એક આકરો કટાક્ષ છે. મિલબર્ને બહુ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં સ્વીકાર્યું છે કે, બ્રિટનનું અર્થતંત્ર અત્યારે 'ડિપેન્ડન્સી ટ્રેપ'માં ફસાઈ ચૂક્યું છે.

મિલબર્ન અહેવાલ અનુસાર, બ્રિટનની વર્તમાન વેલફેર સિસ્ટમ (કલ્યાણકારી માળખું) લોકોને કામ કરવા માટે પ્રોત્સાહિત કરવાના બદલે ઘરે બેસીને સરકારી ચેક મેળવવા માટે વધુ આકર્ષિત કરે છે. જો કોઈ નાની નોકરી સ્વીકારે, તો તેના સરકારી ભથ્થાં બંધ થઈ જાય છે, જેના કારણે લોકો નોકરી કરવા કરતાં ઘરે બેસી રહેવાનું વધુ પસંદ કરે છે. આ કટોકટી સમગ્ર બ્રિટનમાં એકસરખી નથી.

ભૂતકાળના ઔદ્યોગિક શહેરો જેમ કે બર્મિંગહામ, માન્ચેસ્ટર અને ઉત્તરી ઈંગ્લેન્ડના વિસ્તારોમાં આર્થિક નિષ્ક્રિયતાનો દર લંડન કરતાં બમણો છે. આ વિસ્તારોમાં પેઢીઓથી લોકો માત્ર સરકારી સહાય પર જ જીવી રહ્યા છે.

બ્રિટનની આ સ્થિતિ માટે ત્યાંની રાજકીય નબળાઈ અને ઉદારવાદી નીતિઓના અતિરેકને નિષ્ણાતો જવાબદાર માને છે. તેમનાં મતે, ભલે સત્તા પર કન્ઝર્વેટિવ પાર્ટી હોય કે લેબર પાર્ટી, બંને પક્ષો જનતાની મતોની રાજનીતિના કારણે વેલફેર સ્ટેટના ખર્ચમાં ઘટાડો કરવાની હિંમત કરી શકતા નથી.

જ્યારે કોઈ દેશ પોતાના જીડીપીનો મોટો હિસ્સો ઉત્પાદક કાર્યો (ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, ટેકનોલોજી, ઉત્પાદન) માં રોકવાના બદલે બિનઉત્પાદક કલ્યાણ ભથ્થાં પાછળ વાપરી નાખે, ત્યારે તેનો આર્થિક વિકાસ રૂંધાઈ જવો નિશ્ચિત છે. બ્રિટન આજે આ જ સનાતન આર્થિક નિયમનો ભોગ બન્યું છે. કંપનીઓ પાસે કામ ઉપલબ્ધ છે, ફેક્ટરીઓ ચાલુ છે, પણ તેમને કામ કરવા માટે સ્થાનિક શ્રમિકો મળતા નથી. આના કારણે બ્રિટિશ પ્રોડક્ટ્સ વૈશ્વિક બજારમાં ચીન કે અમેરિકા સામે પોતાની સ્પર્ધાત્મકતા ગુમાવી રહી છે.

બ્રિટિશ શ્રમ બજારની આ કટોકટીએ બ્રેક્ઝિટ (યુરોપિયન યુનિયનમાંથી બહાર નીકળવું)ના અસલી હેતુ પર જ પાણી ફેરવી દીધું છે. બ્રેક્ઝિટ વખતે બ્રિટનના જનતાને એવું વચન આપવામાં આવ્યું હતું કે બહારના દેશોમાંથી આવતા શ્રમિકોને રોકીને સ્થાનિક બ્રિટિશ નાગરિકો માટે નોકરીઓ સુરક્ષિત કરવામાં આવશે. પરંતુ, વાસ્તવિકતા એ છે કે બ્રેક્ઝિટ પછી જ્યારે યુરોપિયન વર્કર્સ જતા રહ્યા, ત્યારે સ્થાનિક બ્રિટિશરોએ એ નોકરીઓ સ્વીકારવાની સાફ ના પાડી દીધી. પરિણામે, હોસ્પિટલો, હોટલો અને ટ્રાન્સપોર્ટ સેક્ટરમાં મજૂરોની એટલી પ્રચંડ અછત સર્જાઈ કે બ્રિટિશ સરકારે મજબૂરીમાં ભારત, પાકિસ્તાન અને નાઈજીરિયા જેવા બિન-યુરોપિયન દેશોમાંથી લાખો વર્કર્સને વિઝા આપીને બોલાવવા પડ્યા છે. આ એક બહુ મોટો વિરોધાભાસ છે કે જ્યાં એક તરફ દેશના ૯૦ લાખ સ્થાનિક લોકો નવરા બેઠા છે, ત્યાં બીજી તરફ દેશ ચલાવવા બહારથી શ્રમિકો આયાત કરવા પડી રહ્યા છે.

બ્રિટનનું આ આર્થિક પતન ભારત જેવા દેશો માટે એક બહુ મોટો પાઠ છે, જ્યાં હાલમાં ચૂંટણી જીતવા માટે 'ફ્રીબીઝ' (મફતની લહાણીઓ) અને અર્થહીન કલ્યાણકારી યોજનાઓનું ચલણ ઝડપથી વધી રહ્યું છે. ભારતમાં પણ જુદા જુદા રાજ્યોમાં મફત વીજળી, મફત બસ મુસાફરી કે બેરોજગારી ભથ્થાં આપવાની હોડ જામી છે. બ્રિટનનો દાખલો દર્શાવે છે કે જો જનતાને કામ કર્યા વગર જીવવાની આદત પડી જાય, તો દેશની 'વર્ક કલ્ચર' (કામ કરવાની સંસ્કૃતિ) સંપૂર્ણપણે નાશ પામે છે.

ભારત પાસે હાલમાં વિશ્વની સૌથી યુવાન વસ્તી છે. પરંતુ, જો આ યુવાનોને યોગ્ય કૌશલ્ય અને રોજગાર નહીં મળે, તો તેઓ પણ ભવિષ્યમાં સરકાર પર બોજ બની શકે છે. ભારતે બ્રિટનની જેમ વેલફેર બજેટ વધારવાના બદલે કેપિટલ એક્સપેન્ડિચર (મૂડીગત ખર્ચ - જેમ કે રસ્તા, રેલ્વે, પોર્ટ અને ડિજિટલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર) પર વધુ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જ પડશે.

એલન મિલબર્નનો સંયુક્ત સૂર એ જ ચેતવણી આપે છે કે બ્રિટન અત્યારે તેના ઈતિહાસના સૌથી મોટા કટોકટીના વળાંક પર ઊભું છે. કોઈ પણ રાષ્ટ્ર માત્ર કાગળની નોટો છાપીને કે વૈશ્વિક લોન લઈને લાંબો સમય વૈભવી 'વેલફેર સ્ટેટ' ચલાવી શકતું નથી. અર્થતંત્રનો કાયદો બહુ કડક છે - જો તમે ઉત્પાદન નહીં કરો, તો તમે સમૃદ્ધ રહી શકશો નહીં.

બ્રિટિશ વડાપ્રધાન અને તેમની કેબિનેટે હવે મતોની રાજનીતિથી ઉપર ઊઠીને એલન મિલબર્ન અહેવાલની ભલામણોનો સ્વીકાર કરવો જ પડશે. ભથ્થાં મેળવવાના નિયમો કડક કરવા, નેશનલ હેલ્થ સર્વિસનું માળખાગત આધુનિકીકરણ કરવું અને યુવાનોને ફરીથી ફેક્ટરીઓ તથા ઓફિસો તરફ વાળવા, એ જ બ્રિટન માટે બચવાનો એકમાત્ર રાજમાર્ગ છે. જો આગામી સમયમાં આ કડક આર્થિક સુધારા કરવામાં નહીં આવે, તો લંડન વૈશ્વિક નાણાકીય કેન્દ્ર તરીકે પોતાનું સ્થાન ગુમાવી બેસશે અને બ્રિટન માત્ર એક 'ભૂતકાળની મહાસત્તા' બનીને ઈતિહાસના પાનાઓમાં કેદ થઈ જશે. આ વૈશ્વિક આર્થિક કટોકટીમાંથી વિશ્વના અન્ય લોકશાહી દેશોએ પણ સમયસર જાગી જવાની સખત જરૂર છે.